

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра селекції та насінництва ім. проф. М.Д. Гончарова

«Затверджую»

Завідувач кафедри селекції
та насінництва ім. М.Д. Гончарова

«22» квітня 2019 р.

 (Оничко В.І.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ.03 Селекція окремих культур і сортознавство

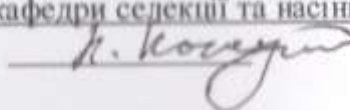
Спеціальність: *201 Агронімія*

Факультет: *агротехнологій та природокористування*

2019 - 2020 навчальний рік

Робоча програма з *Селекції окремих культур і сортознавства* для студентів за спеціальністю *201 Агрономія*

Розробник: Кожушко Н.С. д. с.-г. н., професор кафедри селекції та насінництва ім. М.Д. Гончарова,

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри *селекції та насінництва ім. М.Д. Гончарова.*

Протокол від "22" квітня 2019 року № 21

Завідувач кафедри Оничко В.І.

Погоджено:

Декан факультету

 (Коваленко І.М.)

Декан факультету

(Коваленко І.М.)

Методист навчального відділу

 І.М. Коваленко

Зареєстровано в електронній базі: дата: 29.05 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: дфн – 4,5 зфн – 4,5.	Галузь знань: 20 Аграрні науки та продовольство	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність: дфн – 201 Агрономія зфн – 201 Агрономія	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 4		2019-2020-й	2019-2020-й
		Курс	
Індивідуальне завдання: курсова робота 25		1	1
		Семестр	
Загальна кількість годин: дфн – 135 зфн – 135		2 (в)	1(0)
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 8	дфн ОС – «магістр» зфн ОС – «магістр»	30	10
		Практичні	
		-	10
		Лабораторні	
		30	-
		Самостійна робота	
		75	115
		Індивідуальні завдання:	
		Курсова робота - 25	25
		Вид контролю: екзамен; екз. білети, у.о.; захист курсової роботи	Вид контролю: екзамен; екз. білети, у.о.; захист курсової роботи

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 44,4/55,6 (60/75)

для заочної форми навчання – 14,8/85,2 (20/115)

2. Мета та завдання дисципліни

Мета: формування системи спеціальних теоретичних знань про поширення, систематику, походження, вихідний матеріал, методи селекції, сучасні сорти та їх сортові ознаки і властивості.

Завдання: вивчення факторів, що сприяють створенню сучасних сортів, формують та зберігають державний сортовий фонд; визначення впливу сорту на сільськогосподарське виробництво.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: термінологію; завдання, методи, напрями, проблеми і досягнення селекції окремих культур; поширення систематику, походження, вихідний матеріал; особливості нових сортів зернових, олійних, цукроносних, кормових, овочевих, плодових, ягідних і декоративних культур;

вміти: використовувати результати регіональної селекції рослин для забезпечення високої врожайності і її стабільності за умовою екологічної орієнтованості сортів; володіти технологічними основами селекції культур; відрізнити сорти культур за їх апробаційними ознаками; слідкувати за новим сортовим складом рослинних ресурсів України та інших країн.

3. Програма навчальної дисципліни

(Затв. ВР СНАУ, протокол №7 від 29 лютого 2016 р.)

Змістовий модуль 1. Зернові культури.

Тема 1. Введення в курс. Досягнення сучасної селекції рослин. Характеристика курсу. Основи екологічно пластичних сортів. Задачі і перспективи розвитку селекції рослин в Україні. Результати регіональної селекції рослин.

Тема 2. Селекція і сортознавство озимих зернових культур. Пшениця. Жито. Тритикале. Систематика і походження. Задачі і напрями селекції. Вихідний матеріал і методи селекції. Методика селекційного процесу. Агробіологічна характеристика нового сортового фонду.

Тема 3. Селекція і сортознавство ярих зернових культур. Ячмінь. Овес. Кукурудза. Систематика і походження. Напрямок і завдання селекції. Вихідний матеріал. Методи і методика селекції. Нові сорти. Сортівий склад. Сортіві ознаки.

Тема 4. Селекція і сортознавство круп'яних і зернових бобових культур. Гречка. Просо. Горох. Систематика, центри походження. Особливості генетики. Проблеми селекції. Вихідний матеріал. Досягнення селекції. Сортіві ознаки.

Змістовий модуль 2. Технічні культури.

Тема 5. Селекція і сортознавство олійних і прядивних культур. Соняшник. Ріпак. Льон. Конопля. Систематика та походження. Завдання й основні напрями селекції. Вихідний матеріал. Методика і техніка схрещування. Створення гетерозисних гібридів. Новий сортовий фонд. Селекційні центри в регіоні.

Тема 6. Селекція і сортознавство цукроносних і крохмаленосних культур. Буряк цукровий. Картопля. Систематика та вихідний матеріал. Селекція на гетерозис. Методи та методологія селекційного процесу. Досягнення селекції. Сортові ознаки.

Змістовий модуль 3. Кормові культури.

Тема 7. Селекція і сортознавство кормових культур. Кормові зернобобові (люпин, боби). Коренеплідні (буряк морква). Кормові трави. Систематика, різноманіття видів. Задачі, напрями, методи і результати селекції, сортоознаки культур.

Тема 8. Селекція і сортознавство овочевих культур. Капустяні (капуста білокачанна, цвітна; Пасльонові (помідор, перець, баклажан); Коренеплідні (буряк, морква); Інші овочеві (гарбузові, цибулинні). Систематика. Вихідний матеріал. Напрями, методи, техніка селекції по окремим ознакам. Сортівний державний фонд. Агробіологічна характеристика нових сортів і гібридів.

Змістовий модуль 4. Плодові, ягідні, декоративні та лікарські культури.

Тема 9. Селекція і сортознавство плодових, ягідних, декоративних і лікарських культур. Загальні і приватні задачі селекції. Методи і організація селекції. Значення сорту в підвищенні ефективності виробництва. Сортівний фонд. Агробіологічна характеристика нових сортів. Добір цінних сортів для умов регіону.

Тема 10. Державне сортовипробування с.-г. культур в Україні. Загальні положення. Організація, проведення, результативність державних випробувань. Державний реєстр сортів рослин.

4. Структура навчальної дисципліни
(денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекцій	практичних	лабораторних	індивід.	сам. роб.
Модуль 1. Введення в курс. Селекція і сортознавство зернових і технічних культур						
<i>Змістовий модуль 1. Зернові культури</i>						
Тема 1. Введення в курс. Досягнення сучасної селекції рослин.	2	2	-	-	-	-
Тема 2. Озимі зернові	17	4	-	4	3	6
Тема 3. Ярі зернові.	17	4	-	4	3	6
Тема 4. Круп'яні і зернові бобові.	17	4	-	4	3	6
Разом за змістовим модулем 1	53	14	-	12	9	18
<i>Змістовий модуль 2. Технічні культури</i>						
Тема 5. Олійні. Прядивні.	17	4	-	4	3	6
Тема 6. Цукроносні. Крохмаленосні.	17	4	-	4	3	6
Разом за змістовим модулем 2	34	8	-	8	6	12
Модуль 2. Селекція і сортознавство кормових, овочевих, плодкових, ягідних, декоративних і лікарських культур. Державне сортовипробування.						
<i>Змістовий модуль 3. Кормові і овочеві культури</i>						
Тема 7. Кормові культури.	13	2	-	2	3	6
Тема 8. Овочеві культури.	15	2	-	4	3	6
Разом за змістовим модулем 3	28	4	-	6	6	12
<i>Змістовий модуль 4. Плодові, ягідні декоративні і лікарські культури</i>						
Тема 9. Плодові. Ягідні. Декоративні. Лікарські культури.	12	2	-	4	2	4
Тема 10. Державне сортовипробування с.-г. культур в Україні.	8	2	-	-	2	4
Разом за змістовим модулем 4	20	4	-	4	4	8
УСЬОГО ГОДИН	135	30	-	30	25	50

4. Структура навчальної дисципліни
(заочна форма навчання)

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекцій	практичних	лабораторних	індивід.	сам. роб.
Модуль 1. Введення в курс. Селекція і сортознавство зернових і технічних культур						
Тема 1. <i>Введення в курс. Досягнення сучасної селекції рослин. Осимі зернові культури.</i>	19	2	2	-	5	10
Тема 2. <i>Ярі зернові культури. Круп'яні і зернові бобові.</i>	34	2	2	-	5	25
Тема 3. <i>Олійні. Прядивні. Цукроносні. Крохмаленосні.</i>	34	2	2	-	5	25
Усього годин	87	6	6	-	15	60
Модуль 2. Селекція і сортознавство кормових, овочевих, плодових, ягідних, декоративних і лікарських культур. Державне сорто випробування.						
Тема 4. <i>Кормові і овочеві культури.</i>	24	2	2	-	5	15
Тема 5. <i>Плодові. Ягідні. Декоративні. Лікарські культури. Державне сорто випробування с.-г. культур в Україні.</i>	24	2	2	-	5	15
Усього годин	48	4	4	-	10	30
УСЬОГО ГОДИН	135	10	10	-	25	90

5. Теми та план лекційних занять
(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Введення в курс. Досягнення сучасної селекції рослин. 1. Характеристика курсу 2. Основи селекції екологічно пластичних сортів 3. Задачі і перспективи розвитку селекції рослин в Україні 4. Результати регіональної селекції рослин	2
2.	Тема 2: Селекція і сортознавство озимих зернових культур: <i>систематика, походження, напрями селекції, методи селекції, методика селекційного процесу, методи оцінювання селекційного матеріалу, досягнення селекції</i> 1. Пшениця 2. Жито 3. Тритикале	4
3.	Тема 3: Селекція і сортознавство ярих зернових культур: <i>систематика, походження, напрями селекції, методи селекції, методика селекційного процесу, результати селекції</i> 1. Ячмінь 2. Овес 3. Кукурудза	4
4.	Тема 4: Селекція і сортознавство круп'яних і зернових бобових культур: <i>систематика, центри походження, напрями селекції, вихідний матеріал, методи селекції, методологія селекційного процесу, досягнення селекції, сортовий склад, сортові ознаки</i> 1. Гречка 2. Просо 3. Горох	4
5.	Тема 5: Селекція і сортознавство технічних олійних і прядивних культур: <i>систематика та походження, завдання й основні напрями селекції, вихідний матеріал; методика і техніка схрещування, методи добору, новий сортовий фонд</i> 1. Соняшник 2. Ріпак 3. Льон-довгунець 4. Коноплі	4
6.	Тема 6: Селекція і сортознавство технічних цукроносних і крохмаленосних культур: <i>систематика та вихідний матеріал, селекція на гетерозис, методи та методологія селекційного процесу, досягнення селекції, сортові ознаки</i> 1. Буряк цукровий 2. Картопля	4
7.	Тема 7: Селекція і сортознавство кормових культур: <i>систематика, різноманіття роду, задачі, напрями, методи і результати селекції, сортоознаки культур</i> 1. Зернобобові кормові: люпин, боби 2. Кормові трави 3. Коренеплідні: буряк, морква	2

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
8.	<p>Тема 8: Селекція і сортознавство овочевих культур: систематика, напрями селекції, вихідний матеріал, методи і техніка селекції, вимоги до нових сортів</p> <p>План:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Капустяні: капуста білокачанна, цвітна 2. Пасльонові: помідор, перець, баклажан 3. Овочеві коренеплідні: морква, буряк 4. Інші овочеві культури: цибуля, огірок, горох, квасоля 	2
9.	<p>Тема 9: Селекція і сортознавство плодових, ягідних, декоративних та лікарських культур: сучасні задачі, методи і організація селекції, значення сорту в підвищенні ефективності виробництва, сучасні державні сортові ресурси</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Плодові 2. Ягідні 3. Виноград 4. Декоративні та лікарські рослини 	2
10.	<p>Тема 10: Державне сортовипробування с.-г. культур в Україні</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні положення 2. Організація і проведення випробувань сортів 3. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні 	2
Разом:		30

5. Теми та план лекційних занять
(заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Введення в курс. Досягнення сучасної селекції рослин. Зернові озимі культури 1. Характеристика курсу. Результати, задачі і перспективи розвитку селекції рослин в Україні 2. Селекція екологічно пластичних сортів 3. Селекція і сортознавство озимих зернових культур	2
2.	Тема 2: Зернові ярі культури 1. Селекція і сортознавство ярих зернових 2. Селекція і сортознавство круп'яних культур 3. Селекція і сортознавство зернобобових культур	2
3.	Тема 3. Технічні культури. 1. Селекція і сортознавство олійних культур 2. Селекція і сортознавство прядивних культур 3. Селекція і сортознавство цукроносних і крохмаленосних культур	2
	Тема 4. Кормові і овочеві культури 1. Селекція і сортознавство кормових культур 2. Селекція і сортознавство овочевих капустияних, пасльонових, коренеплідних та інших овочевих культур	2
4.	Тема 5: Плодові. Ягідні, Декоративні і лікарські культури. Державне сортовипробування с.-г. культур в Україні 1. Селекція і сортознавство плодових сім'ячкових і кісточкових 2. Сортознавство ягідних, декоративних і лікарських культур 3. Державний реєстр сортів рослин придатних для поширення в Україні	2
Разом:		10

8. Теми лабораторних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сортознавство озимих зернових культур: <i>пшениця м'яка, пшениця тверда</i>	2
2.	Сортознавство озимих зернових культур: <i>жито, тритикале, ячмінь</i>	2
3.	Сортознавство ранніх ярих зернових культур: <i>ячмінь, овес</i>	2
4.	Сортознавство ранніх ярих зернових культур: <i>кукурудза</i>	2
5.	Сортознавство круп'яних культур: <i>гречка, просо</i>	2
6.	Сортознавство зернових бобових культур: <i>горох, соя</i>	2
7.	Сортознавство олійних культур: <i>соняшник, ріпак</i>	2
8.	Сортознавство прядивних культур: <i>льон-довгунець, коноплі</i>	2
9.	Сортознавство цукроносних культур: <i>буряк цукровий</i>	2
10.	Сортознавство крохмаленосних культур: <i>картопля</i>	2
11.	Сортознавство кормових і овочевих коренеплідних культур: <i>кормові і столові коренеплоди (буряк, морква).</i>	2
12.	Сортознавство овочевих культур: <i>капустяні, пасльонові</i>	2
13.	Сортознавство овочевих культур: <i>гарбузові і цибулинні</i>	2
14.	Сортознавство плодових культур: <i>сім'якові, кісточкові</i>	2
15.	Сортознавство ягідних культур: <i>агрус, малина, смородина, суниця, виноград</i>	2
Разом:		30

8. Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Вивчення сортових ознак зернових культур	2
2.	Вивчення сортових ознак технічних культур	2
3.	Сортовивчення кормових культур	2
4.	Сортовивчення овочевих культур	2
5.	Дослідження плодових і ягідних культур за сортовими ознаками	2
Разом:		10

9. Самостійна робота
(денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Селекція і сортознавство озимих зернових культур. Агробіологічна характеристика нового сортового фонду. Добір цінних сортів для умов регіону	6
2.	Селекція і сортознавство ярих зернових культур. Новий сортовий фонд та його характеристика за господарсько-цінними ознаками	6
3.	Селекція і сортознавство круп'яних і зернових бобових культур. Агробіологічна характеристика сортів гречки селекції Інституту сільського господарства північного сходу НААНУ	6
4.	Селекція і сортознавство технічних олійних і прядивних культур. Сортовий фонд регіональної селекції олійних і прядивних культур	6
5.	Селекція і сортознавство технічних цукроносних і крохмаленосних культур. Агробіологічна характеристика нового сортового фонду цукрових буряків та картоплі сумської селекції	6
6.	Селекція і сортознавство кормових культур. Сучасний сортовий склад кормових культур. Агробіологічна характеристика нових сортів	6
7.	Селекція і сортознавство овочевих культур. Сучасний сортовий склад овочевих культур. Агробіологічна характеристика нових сортів і гібридів	7
8.	Селекція і сортознавство плодкових, ягідних, декоративних та лікарських культур. Сучасний державний сортовий склад культур. Добір форм найбільш адаптованих для умов регіону.	7
Разом:		50

9. Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Селекція і сортознавство озимих зернових культур. Агробіологічна характеристика нового сортового фонду. Добір цінних сортів для умов регіону	18
2.	Селекція і сортознавство ярих зернових , круп'яних і зернових бобових культур. Новий сортовий фонд та його характеристика за господарсько-цінними ознаками. Результати селекції гречки ІСГПС НААНУ	18
3.	Селекція і сортознавство технічних олійних, прядивних, цукроносних і крохмаленосних культур. Сортовий фонд регіональної селекції олійних і прядивних культур	18
4.	Селекція і сортознавство кормових і овочевих культур. Сучасний сортовий склад культур. Агробіологічна характеристика нових сортів	18
5.	Селекція і сортознавство плодових, ягідних, декоративних та лікарських культур. Сучасний сортовий склад культур. Добір форм найбільш придатних для умов регіону. Державне сортовипробування с.-г. культур в Україні.	18
Разом:		90

11. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. *Словесні*: лекція, робота з каталогами сортів рослин України (конспектування, виготовлення таблиць).

1.2. *Наочні*: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. *Практичні*: лабораторний метод, практична робота, виробничо-практичні методи.

2. Методи навчання за характером логіки пізнання:

2.1. *Аналітичний* (суть: розклад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак).

3. Методи навчання за характером та рівнем самостійної розумової діяльності студентів:

3.1. *Проблемний* (проблемно-інформаційний)

3.2. *Дослідницький*

3.3. *Репродуктивний* (можливість застосування вивченого на практиці)

4. **Активні методи навчання** – використання технічних засобів навчання, екскурсії, заняття на виробництві, самооцінка знань, використання навчальних та контролюючих тестів, використання опорних конспектів лекцій.

5. **Інтерактивні технології навчання** – використання мультимедійних технологій.

12. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС.
2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація).
3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:
  - рівень знань, продемонстрований на лабораторних заняттях;
  - результати виконання та захисту лабораторних робіт;
  - письмові завдання при проведенні контрольних робіт;
4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання:
  - курсова робота (проект);
  - навчально-дослідна робота.

13. Розподіл балів, які отримують студенти (денна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота												Разом за модулі та СРС, ІЗ	Підсумковий тест - Екзамен	Сума
Модуль 1 – 25 балів					Модуль 2 - 15 балів					С Р С	І З			
Змістовий модуль 1 17 балів			Змістовий модуль 2 8 балів		Змістовий модуль 3 8 балів		Змістовий модуль 4 7 балів							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10					
2	5	5	5	4	4	4	4	5	2	1 5	1 5	70 (40+15 +15)	30	100

13. Розподіл балів, які отримують студенти (заочна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота												Разом за модулі та СРС	Підсумковий тест - Екзамен	Сума
Модуль 1 – 25 балів					Модуль 2 -15 балів					С Р С	І З			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10					
2	5	5	5	4	4	4	4	5	2	1 5	1 5	70 (40+15+ 15)	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
75-81	C	
69-74	D	задовільно
60-68	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисц. СТНА, Ч. 1, Зернові культури / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2017. – 72 с.
2. М. вк. щодо виконання КР з дисц. СТНА / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2018. – 18 с.
3. М. вк. щодо проведення ЛПЗ з дисц. СТНА / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2018. – 40 с.
4. М. вк. щодо виконання СР з дисц. СТНА / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2018. – 25 с.
5. Нові сортові ресурси картоплі : [навч. посіб.] / Н.С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2016. – 56 с.
6. Нові державні сортові ресурси с.-г. культур: Ч. 1. Зернові культури: довідник [авт.- уклад.] / Н. С. Кожушко. – Суми: СНАУ, 2017. – 48 с.
7. Методика проведення експертизи сортів рослин картоплі та груп овочевих, баштанних, пряно-смакових на придатність до поширення в Україні (ПСП) / За ред. Ткачик С. О. – К. : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. – 96 с.

15. Рекомендована література

Базова

1. Спеціальна селекція польових культур: [навч. посіб.] / В.Д. Бугайов, А.В. Власенко, С.П. Васильківський та ін.; за ред. М.Я. Молоцького. – Біла Церква, 2010. – 368 с.

2. Селекція і насінництво с.-г. культур: [підручник] / М.Я.Молоцький, С.П. Васильківський, В.І. Князюк, В.А. Власенко. – К.: Вища школа, 2006. – 463 с.
3. Селекція та насінництво польових культур: [практикум] / М.Я. Молоцький, С.П. Васильківський, В.І. Князюк. – Біла Церква, 2008. – 192 с.
4. Селекція та генетика окремих культур: [навч. посіб.] / М.М. Чекалін, В.М. Тищенко, М.Е. Баташова. – Полтава: ФОП Говоров С.В., 2008. – 368 с.
5. Основи селекції польових культур на стійкість до шкідливих організмів: навчальний посібник / Інститут рослинництва ім. В. Я. Юр'єва НААНУ; ХНАУ ім. В. В. Докучаєва; ред.: В. В. Кириченко, В. П. Петренкова. – Х.: ІР ім. В. Я. Юр'єва, 2012. – 320 с.

Допоміжна

1. Василюк П.М. Етапи формування національних сортових рослинних ресурсів в системі державного законодавчого регулювання України / П.М. Василюк // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – К. : ІЕСР, 2013. – № 4(21). – С.75-80.
2. Василюк П.М. Оцінка стабільності та пластичності показників продуктивності та якості нових сортів пшениці м'якої озимої в умовах Лісостепу України / П.М. Василюк // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. – № 1(222). – 2014. – С. 15-19.

16. Інформаційні ресурси

1. Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://minagro.gov.ua/uk/organic_ministry?nid=27051.
2. Насінництво та розсадництво України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naukr.org.ua/>
3. Аграрний сектор України. Рослинництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/plant/>
4. Селекція и семеноводство сельськохозяйственних культур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrosbornik.ru/seleksia-i-semenovodstvo.html>
5. Общая селекция и сортоведение полевых культур [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biology.krc.karelia.ru>
6. Охорона прав на сорти рослин: Бюлетень [Електронний ресурс] // Український інститут експертизи сортів рослин. – Режим доступу до ресурсу: http://minagro.gov.ua/uk/organic_ministry?nid=21367.
7. Статистичний щорічник Сумської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sumy.ukrstat.gov.ua/shor_15.pdf.
8. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publl_u/htm.

